

DOI 10.58423/2786-6742/2023-4-409-420

УДК 330.341

Інна МАКАРЕНКО

доктор економічних наук, професор,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту
Сумського державного університету,
м. Суми, Україна
ORCID ID: 0000-0001-7326-5374

Артем РУДИЧЕНКО

здобувач групи ОП.м-21 спеціальності Облік і оподаткування
Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та менеджменту
Сумського державного університету,
м. Суми, Україна
ORCID ID: 0009-0007-3792-3254

ЦИФРОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КОМПАНІЙ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ

Анотація. У статті розглядається концепт «цифрової відповідальності» компаній та його економічний зміст. Сучасний світ ставить ставку на цифрові технології, які перетворюють спосіб функціонування компаній та суспільства в цілому. Цифрові інновації дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, підвищувати продуктивність та створювати нові можливості для розвитку. Але разом з цими перевагами приходять і виклики. Один із них - це питання цифрової відповідальності. Ця концепція охоплює відповідальність компаній та організацій за наслідки своєї цифрової діяльності. Вона включає в себе аспекти безпеки даних, захисту приватності, етичного використання штучного інтелекту, а також вплив на суспільство та середовище. У статті аналізується економічний вимір «цифрової відповідальності». Відповідно до дослідження, компанії, які активно впроваджують принципи цифрової відповідальності, мають переваги в конкурентному середовищі. Вони позиціонують себе як етичні та соціально відповідальні гравці, що сприяє покращенню іміджу і залученню клієнтів. Регулювання цифрової відповідальності на рівні держави та міжнародного співтовариства є надзвичайно важливим аспектом в управлінні цифровим простором у сучасному світі. Збільшення впливу цифрових технологій на всі сфери життя вимагає відповідних правил та стандартів, щоб забезпечити безпеку, прозорість та ефективність цифрового середовища. Ефективне регулювання цифрової відповідальності може стимулювати інновації у цифрових технологіях. Коли компанії та організації відчувають, що їх цифрова діяльність регулюється та контролюється, це стимулює їх до розробки та впровадження етичних та відповідальних практик. Це може включати в себе заходи щодо захисту даних користувачів, ефективного використання штучного інтелекту та збалансованого впливу на суспільство. Крім того, регулювання цифрової відповідальності допомагає уникнути ризиків та негативних наслідків цифрової діяльності. Захист приватності користувачів, боротьба з кіберзлочинністю та запобігання поширенню дезінформації та шкідливого контенту стають більш ефективними завдяки правовим нормам та механізмам відповідальності.

Ключові слова: економіка, поняття, цифрова, відповідальність, компанії, інновації, конкурентність, правила.

JEL Classification: D24, L90

Abstrakt. A cikk a vállalatok „digitális felelősségvállalásának” fogalmát és annak gazdasági tartalmát vizsgálja. A modern világ a digitális technológiákra támaszkodik, amelyek átalakítják a vállalatok és a társadalom működését. A digitális innovációk segítenek optimalizálni az üzleti folyamatokat, növelik a termelékenységet és új fejlődési lehetőségeket teremtenek. Ezekkel az előnyökkel azonban kihívások is járnak. Az egyik ilyen a digitális felelősség kérdése. Ez a fogalom magában foglalja a vállalatok és szervezetek felelősségét digitális tevékenységeik következményeiért. Magában foglalja az adatbiztonság, a magánélet védelme, a mesterséges intelligencia etikus felhasználása, valamint a társadalomra és a környezetre gyakorolt hatás szempontjait. A cikk a digitális felelősség gazdasági dimenzióját elemzi. A tanulmány szerint a digitális felelősségvállalás elveit aktívan megvalósító vállalatok előnyökkel rendelkeznek a versenykörnyezetben. Etikus és társadalmilag felelős szereplőként pozicionálják magukat, ami segít javítani az imázsukat és vonzza a vásárlókat. A digitális felelősség állami és nemzetközi szintű szabályozása a modern világ digitális kormányzásának rendkívül fontos aspektusa. A digitális technológiáknak az élet minden területére gyakorolt növekvő befolyása megfelelő szabályokat és szabványokat igényel a digitális környezet biztonságának, átláthatóságának és hatékonyságának biztosítása érdekében. A digitális felelősség hatékony szabályozása ösztönözheti az innovációt a digitális technológiák terén. Ha a vállalatok és szervezetek úgy érzik, hogy digitális tevékenységeiket szabályozzák és ellenőrzik, az etikus és felelős gyakorlatok kialakítására és bevezetésére ösztönzi őket. Ezek közé tartozhatnak a felhasználói adatok védelmére, a mesterséges intelligencia hatékony alkalmazására és a társadalomra gyakorolt kiegyensúlyozott hatásra irányuló intézkedések. Emellett a digitális felelősségvállalás szabályozása segít elkerülni a digitális tevékenységek kockázatait és negatív következményeit. A jogi normáknak és a felelősségi mechanizmusoknak köszönhetően hatékonyabbá válik a felhasználók magánéletének védelme, a kiberbűnözés elleni küzdelem, valamint a dezinformáció és a káros tartalmak terjedésének megakadályozása.

Kulcsszavak: gazdaság, fogalom, digitális, felelősség, vállalatok, innováció, versenyképesség, szabályok.

Abstract. This article discusses the concept of «digital responsibility» and its economic content. The modern world relies on digital technologies that transform the way companies and society operate. Digital innovations allow to optimize business processes, increase productivity and create new opportunities for development. But with these benefits come challenges. One of them is the issue of digital responsibility. This concept encompasses the responsibility of companies and organizations for the consequences of their digital activities. It includes aspects of data security, privacy protection, ethical use of artificial intelligence, and the impact on society and the environment. The article analyzes the economic dimension of digital responsibility. According to the study, companies that actively implement the principles of digital responsibility have advantages in the competitive environment. They position themselves as ethical and socially responsible players, which helps to improve their image and attract customers. Regulation of digital responsibility at the level of the state and the international community is an extremely important aspect of digital governance in the modern world. The increasing influence of digital technologies on all spheres of life requires appropriate rules and standards to ensure the security, transparency and efficiency of the digital environment. Effective regulation of digital liability can stimulate innovation in digital technologies. When companies and organizations feel that their digital activities are regulated and monitored, it encourages them to develop and implement ethical and responsible practices. This may include measures to protect user data, use artificial intelligence effectively, and have a balanced impact on society. In addition, digital responsibility regulation helps to avoid risks and negative consequences of digital activities. Protecting users' privacy, fighting cybercrime, and preventing the spread of disinformation and harmful content become more effective thanks to legal norms and liability mechanisms.

Key words: economics, concept, digital, responsibility, companies, innovation, competitiveness, rules.

Постановка проблеми. Цифрова відповідальність включає в себе етичне та відповідальне використання цифрових технологій і платформ. Що включає в себе навігацію широкого спектру етичних ситуацій, пов'язаних з конфіденційністю, нейтральністю мережі, прозорістю та цифровим розділенням, а також повагу до ідей та думок інших людей, забезпечення захисту даних, інформації, та використання відповідної мови під час онлайн-взаємодії.

Актуальність дослідження цифрової відповідальності полягає в тому, що вона сприяє позитивній онлайн-взаємодії, повазі до прав людини та захисту від кіберзагроз.

Щодо статистичних даних, то у 2022 році, 58% споживачів, 60% працівників та 64% інвесторів приймають ключові рішення на основі своїх переконань та цінностей. За даними Міжнародного союзу зв'язку (ITU), приблизно 66% населення світу використовує інтернет у 2022 році. Окрім того, приблизно 34% населення світу досі не мають доступу до інтернету, і ці особи вже стикаються з нерівностями у цифровій безпеці [13]. Відповідно, статистичні дані підтверджують, що корпорації мають великий вплив на сучасне суспільство і економіку, і їхні дії можуть впливати на доступ до інтернету для населення. Вони можуть виступати в ролі соціально відповідальних акторів, інвестуючи в інфраструктуру для розширення доступу до інтернету в менш розвинених регіонах або надаючи доступ до онлайн-освіти та інших цифрових ресурсів для менш обізнаних груп населення. Корпорації, які контролюють цифрові платформи та інтернет-сервіси, можуть визначати умови доступу до інтернету, які зобов'язують користувачів. Це може включати в себе питання ціноутворення, обмежень на доступ до контенту та даних, а також ступінь конфіденційності та безпеки. Актуальним є глибоке дослідження та розуміння концепції цифрової відповідальності в контексті сучасної економіки, а також виявлення можливих шляхів для підвищення її ефективності та впливу на економічний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій в галузі цифрової відповідальності в Україні відображає активну увагу вчених і практиків до актуальної проблематики трансформації підприємницької діяльності в контексті переходу до цифрової економіки. В цьому контексті виділяються останні роботи авторів Н.Б. Демчишака і В.І. Ляшенка. Так Демчишак підкреслює, що цифрова відповідальність стала не тільки можливістю, але і обов'язком для кожного підприємця в сучасному світі. Він наголошує на важливості активної участі підприємців у цифровому перетворенні економіки та підтримці соціального впливу їхньої діяльності [1]. Розглядаючи роботу Ляшенко В.І., бачимо, що автор звертає нашу увагу на те, що цифрова економіка вимагає збільшеної уваги до питань соціальної відповідальності. Вона вказує, що діяльність підприємців повинна сприяти не лише збільшенню прибутку, але й поліпшенню якості життя громадян [3]. Автори цих робіт освітлюють швидкі технологічні зміни, що відбуваються у світі, і підкреслюють їх вплив на економічну та соціальну сфери України. Ознайомившись з роботами даних

авторів, можна зробити висновок, що вони вказують на необхідність приділяти увагу соціальній відповідальності та сприяти сталому розвитку у цифрову епоху.

Зарубіжні автори мають різні погляди щодо теми впливу цифрових технологій на суспільство, їх думка щодо цього питання дещо відрізняється від поглядів українських вчених. Так, М. Мірбабаї підкреслює важливість розуміння та відповідального впровадження нових технологій [16]. Він наголошує на соціальних і етичних аспектах цього процесу, стверджуючи, що трансформація суспільства за допомогою цифрових технологій вимагає від нас глибокого розуміння та відповідального підходу до їхнього впровадження. З іншого боку вчений Л. Брандімарте ставить акцент на етиці обробки даних та впливі цифрових технологій на приватність та права людей [14]. Вона вважає, що в світі, де дані стають новим золотом, наша відповідальність полягає в ставленні до них з повагою та розумінням. У статті Д. Беверунг, М. Мацнер, К. Яніш, розглядається питання корпоративної відповідальності в цифровому світі, зокрема кожен біт даних має свого власника, тому, розробка та використання нових технологій повинні враховувати цю важливу обставину [15].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однією з невирішених раніше частин загальної проблеми «цифрової відповідальності» є визначення її точного змісту та обсягу в контексті цифрової економіки. Це включає в себе розробку чітких дефініцій та метрик, що б дозволили визначити рівень цифрової відповідальності підприємств та індивідів.

Додатковою невирішеною проблемою є розробка стандартів та регуляторних механізмів, які б сприяли впровадженню цифрової відповідальності в бізнес-практики. Це включає в себе визначення обов'язків та відповідальності суб'єктів економіки в цифровому середовищі, а також розробку механізмів моніторингу та відповідного санкціонування для тих, хто порушує цифрові стандарти відповідальності.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження в рамках даної статті є проведення аналізу і розгляду поняття «цифрова відповідальність» у контексті економіки, дослідження економічних вимірів цифрової відповідальності, ролі правових аспектів у цифровій відповідальності, а також оцінка інструментів та стратегій для розвитку даного поняття. Це важливий та актуальний аспект в сучасному світі, оскільки цифрова трансформація впливає на економічну діяльність підприємств і суспільство загалом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення поняття «цифрова відповідальність» є важливим кроком у розумінні та дослідженні цієї концепції в контексті економіки. Цифрова відповідальність відрізняється від інших понять, таких як цифрова трансформація чи цифрова ефективність, через свою акцентуацію на етичних, соціальних та екологічних аспектах цифрової технологічної трансформації (табл.1).

Таблиця 1.

Підходи до розуміння економічної сутності поняття «цифрова відповідальність»

Підхід	Спільне	Відмінне
1. Економічний підхід	Орієнтований на збалансованість витрат і користі в цифрових проектах	Зосереджений на фінансовому аспекті
2. Соціальний підхід	Звертає увагу на вплив цифрових технологій на суспільство і громадян	Фокусується на соціальних аспектах інформаційного суспільства
3. Екологічний підхід	Розглядає вплив цифрових технологій на навколишнє середовище	Акцентує на екологічних аспектах
4. Етичний підхід	Визначає принципи і норми поведінки в цифровому середовищі	Орієнтований на моральні аспекти
5. Правовий підхід	Заснований на законодавстві та регулюванні в галузі цифрових технологій	Регулюється юридичними нормами
6. Технологічний підхід	Базується на розробці технологій, що сприяють цифровій відповідальності	Зосереджений на розвитку інструментів
7. Освітній підхід	Спрямований на підвищення обізнаності та навичок у цифровій відповідальності	Акцентує на навчанні та освіті

Джерело: сформовано авторами.

У своїх роботах Демчишак Н., Глутковський М. зазначали, що цифрова відповідальність є поняттям, яке виражає обов'язок та зобов'язання суб'єктів економіки, включаючи компанії, уряди, та громадян, передбачити, оцінювати, та приймати відповідальність за соціальні, екологічні, та етичні впливи цифрових технологій на суспільство, природу та економіку. Цифрова відповідальність орієнтується на забезпечення сталого розвитку та збереження гідності людей у час цифрового перетворення [1]. Отже, на їх думку це більш ширше поняття, яке стосується не лише конкретної людини, а й певних суб'єктів економіки.

Розглянемо відмінність цифрової трансформації від цифрової ефективності. Можемо зазначити, що цифрова трансформація визначає процес зміни діяльності, бізнес-моделей, та процесів у зв'язку з впровадженням цифрових технологій для підвищення конкурентоспроможності та інноваційності. Вона акцентується на стратегічних аспектах та технологічних змінах. У той час цифрова ефективність вказує на здатність організації використовувати цифрові ресурси та технології для досягнення більшої продуктивності та результативності. Це вимірюється ефективністю операцій та досягненням поставлених цілей.

Цифрова відповідальність включає в себе етичні, соціальні, екологічні та юридичні аспекти, і покликана забезпечувати ефективну цифрову трансформацію, одночасно враховуючи вплив на суспільство, навколишнє середовище та правові норми [2].

Нижче наведена таблиця 2, яка містить аналіз впливу цифрової відповідальності на економіку України, включаючи позитивні та негативні наслідки для підприємств, галузей та економіки загалом.

Таблиця 2.

Вплив цифрової відповідальності на економіку України

Позитивні наслідки	Приклади / Статистика	Негативні наслідки	Приклади / Статистика
Збільшення конкурентоспроможності підприємств	Завдяки впровадженню цифрових інновацій підприємства здатні ефективніше конкурувати на міжнародному ринку.	Загроза кібератак	У зв'язку зі збільшенням цифрової активності, підприємства стають більш уразливими перед кібератаками та порушеннями безпеки даних.
Підвищення продуктивності праці	Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати багато рутинних завдань, що підвищує продуктивність працівників.	Нерівномірний доступ	Не всі регіони України мають однаковий доступ до цифрових технологій, що може поглибити нерівність між регіонами.
Розвиток інновацій	Інвестиції в цифрові технології сприяють розвитку нових інноваційних галузей та стартапів.	Порушення приватності	Збільшена цифрова активність може вести до порушень приватності громадян та підприємств, що може спричинити протести та судові справи.
Зростання глобальної колективності	Цифрові технології забезпечують зв'язок між Україною та світовими ринками, що сприяє збільшенню міжнародної торгівлі та інвестицій.	Екологічні проблеми	Збільшення використання цифрових технологій може призвести до збільшення викидів вуглецю та інших екологічних проблем.

Джерело: сформовано авторами.

У рамках правового підходу розглянемо, яким чином відбувається становлення цифрової відповідальності в контексті розвитку цифрової економіки та технологічних інновацій. Ці заходи включають в себе створення правових

рамок та нормативних актів, а також активну діяльність у сфері моніторингу та регулювання. До основних аспектів створення правових рамок відносимо законодавство про захист персональних даних, що було ухвалено Законом України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI [9] відповідно до Європейського регламенту GDPR (Загальний регламент про захист даних) [10], який встановлює вимоги до обробки особистих даних та права громадян на захист їх приватності.

Регулювання питання щодо кібербезпеки та встановлення вимог до захисту інформації та критичних інфраструктур від кіберзагроз затверджено Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII [11]. Уряд України активно розвиває електронне урядування, що включає в себе впровадження електронних сервісів для громадян та бізнесу, а також, заходи для забезпечення цифрової безпеки державних інформаційних систем.

Регулюючим органом, що займаються питаннями у сфері зв'язку та інформатизації є Національна комісія (НКРЗІ) яка відповідає за регулювання сектору зв'язку, телекомунікацій та інформаційних технологій, включаючи забезпечення конкурентного середовища у сфері інформаційних послуг та телекомунікацій. Ще одним органом регулювання є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації (ДССЗІ), що відповідає за забезпечення кібербезпеки та захист критичних інфраструктур [3]. Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба) [12] вживає заходи щодо забезпечення безпеки і якості цифрових продуктів та послуг для споживачів.

Таким чином, уряд разом з регулюючими органами проводять моніторинг та аудити в сфері цифрової безпеки, захисту даних та додержання вимог законодавства. За порушення законодавства щодо цифрової відповідальності передбачені адміністративна та кримінальна відповідальність, в залежності від характеру порушення.

Україна активно розвиває правову та регуляторну базу для забезпечення цифрової відповідальності, реагує на виклики цифрової трансформації і кібербезпеки та прагне забезпечити сталість розвитку цифрової економіки в країні [4].

Україна також активно вивчає та впроваджує інноваційні технології та рішення для підвищення цифрової відповідальності в сучасних економічних системах. Так, в країні активно впроваджуються передові технології для забезпечення цифрової відповідальності та створення стійкої, етичної цифрової екосистеми. Блокчейн використовується для підвищення прозорості та недоторканності даних у різних сферах, таких як голосування, електронне урядування, облік медичних даних, забезпечуючи конфіденційність та цифрову безпеку.

Штучний інтелект (ШІ) використовується для аналізу великого обсягу даних та виявлення можливих етичних, соціальних і екологічних проблем, що допомагає вчасно реагувати на негативні наслідки цифрових технологій.

Кібербезпека стає пріоритетом в Україні, тому уряд спільно з великими компаніями активно вдосконалюють системи захисту від кібератак та забезпечення безпеки цифрових даних. Інноваційні рішення, такі як аналіз загроз та інтелектуальне розпізнавання атак, допомагають підвищити безпеку з даного питання.

Інтернет речей (IoT) використовується для моніторингу екологічних показників та контролю якості ресурсів, що дозволяє ефективно реагувати на екологічні проблеми.

Цифровий аналіз даних та використання інноваційних алгоритмів дозволяють виявляти ризики та проблеми, пов'язані з цифровою відповідальністю, шляхом аналізу великого обсягу інформації.

Електронне урядування набуває популярності в Україні, допомагаючи забезпечити прозорість та взаємодію з органами влади, що сприяє покращенню громадянської участі та боротьбі з корупцією.

Також, система освіти в Україні вдосконалюється, враховуючи навчання цифровим навичкам та освіту щодо цифрової відповідальності, щоб підготувати населення до вимог цифрової епохи. Усі ці ініціативи разом сприяють розвитку цифрової відповідальності та створенню більш сталої та етичної цифрової екосистеми в Україні.

Розвиток цифрової відповідальності в Україні може призвести до більш сталого, справедливого та ефективного використання цифрових технологій, що, в свою чергу, позитивно вплине на економіку країни, підвищуючи її конкурентоспроможність та забезпечуючи стаке економічне зростання.

У таблиці 3 наведемо аналіз підходів щодо цифрової відповідальності в різних світових компаніях.

Таблиця 3.

Підходи корпорації до розуміння та впровадження цифрової відповідальності

Назва підходу	Суть підходу	Приклад
«Мінімального впливу на довкілля»	Компанії намагаються зменшити вплив своєї діяльності на довкілля, використовуючи зелені технології та зменшуючи викиди вуглецю.	компанія Tesla активно просуває електромобілі для зменшення викидів CO ₂ в атмосферу.
«Суспільна відповідальність»	Компанії зосереджуються на вирішенні соціальних проблем та внесенні позитивного внеску в суспільство.	Microsoft запустила програму YouthSpark для підтримки освіти та розвитку молоді в уразливих громадах.
«Етичний бізнес»	Компанії встановлюють високі стандарти етичної поведінки та дотримання прав людини в своїй діяльності.	Google вводить обмеження на використання штучного інтелекту для військових цілей.
«Трансграничної відповідальності»	Компанії визнають свою відповідальність перед глобальним співтовариством, навіть якщо вони базуються в одній країні.	Фірма Nestle робить акцент на розвитку стабільного сільського господарства в країнах Африки, де вона отримує багато сировини.

Назва підходу	Суть підходу	Приклад
«Захист персональних даних»	Компанії акцентують на захисті приватності своїх користувачів та клієнтів.	Apple ввела строгі правила щодо зберігання та обробки особистих даних своїх користувачів.
«Транспарентності і відкритості»	Компанії намагаються зробити свою діяльність більш прозорою та доступною для споживачів і громадськості.	Coca-Cola регулярно публікує звіти про свою соціальну відповідальність та екологічні ініціативи.

Джерело: сформовано авторами.

Ці приклади ілюструють різні підходи до цифрової відповідальності, і вони можуть використовуватися окремо або у поєднанні залежно від конкретної стратегії та цілей компанії. Важливою є усвідомленість індивідуальної відповідальності кожної організації перед суспільством, довкіллям та економікою у цифровому столітті.

Розвиток цифрової відповідальності в Україні в майбутньому обіцяє бути важливим та впливовим процесом, оскільки країна активно рухається у напрямку цифрової трансформації. До перспектив та факторів, які можуть вплинути на розвиток цифрової відповідальності в Україні можна віднести зростання усвідомлення цифрової відповідальності. Оскільки завдяки підвищенню якості освіти та усвідомленості громадян, бізнесу та уряду, цифрова відповідальність стане більш важливою складовою стратегій розвитку. Не менш важливим є те, що незабаром буде прийнято та удосконалено законодавство, спрямоване на забезпечення цифрової відповідальності, зокрема в галузі захисту даних та приватності, кібербезпеки, а також в екологічному контексті [6]. Завдяки поширенню штучного інтелекту та аналітики даних, буде необхідно розглядати питання етичного використання даних та алгоритмів у різних сферах, включаючи розробку рішень на рівні влади. Важливо зазначити, що завдяки співпраці уряду, бізнесу та громадських організацій буде пришвидшено створення вимог та стандартів, які забезпечать відповідальне впровадження цифрових технологій. Розвиток освіти у сфері цифрової відповідальності сприятиме формуванню експертної спільноти та свідомих громадян. Україна, як член світової спільноти, буде залучена до глобальних ініціатив та стандартів щодо цифрової відповідальності, що вплине на зовнішню торгівлю та міжнародні відносини. Також варто зазначити, що розширення доступу до цифрових технологій та цифрової грамотності може поліпшити якість життя громадян та забезпечити більший соціальний вплив на розвиток суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Поняття «цифрова відповідальність» становить собою істотний аспект сучасних економічних досліджень та практик. Ця концепція визначає взаємозв'язок між цифровими технологіями, бізнес-процесами та суспільною відповідальністю в контексті сучасних організацій та глобальних економічних систем. Один із ключових висновків полягає в тому, що цифрова відповідальність стає необхідною для підтримки сталого розвитку та соціальної відповідальності в сучасних бізнес-

організаціях. Діджиталізація економіки призводить до збільшення впливу компаній на суспільство і довкілля, що робить питання цифрової відповідальності більш актуальними.

Однак, важливо підкреслити, що дослідження в цій області ще далеко не завершені. Є необхідність у подальших дослідженнях, спрямованих на розробку і вдосконалення стандартів і методів вимірювання цифрової відповідальності, а також на розробку рекомендацій для бізнес-середовища щодо її ефективної реалізації.

Подальші перспективи досліджень можуть включати аналіз впливу цифрової відповідальності на фінансові результати підприємств, розробку стратегій взаємодії між бізнесом, суспільством і державою в цифровому середовищі, а також вивчення можливостей використання штучного інтелекту і аналітики даних для виявлення та вирішення етичних проблем в цифровому просторі.

Матеріал підготовлено в рамках НДР «Фрактальна модель трансформації фондового ринку України: соціально-відповідальне інвестування для досягнення Цілей сталого розвитку» № державної реєстрації 0121U100473.

Список використаних джерел

1. Демчишак Н.Б., Глутковський М.О. Розвиток цифрової економіки в Україні: концептуальні основи, пріоритети та роль інновацій. Інноваційна економіка. 2020. № 5–6. С. 43–48. URL: <http://inneco.org/index.php/inneco/ua/article/view/627/695> (дата звернення: 04.11.2023)
2. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. Київ, 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 04.11.2023)
3. Ляшенко В.І., Вишневський О.С. Цифрова модернізація економіки України як можливість проривного розвитку: монографія. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. К.: 2018. 252 с
4. Четверта промислова революція: зміна напрямів міжнародних інвестиційних потоків / за наук. ред. д.е.н., проф. А.І. Крисоватого та д.е.н., проф. О.М. Сохачької. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 478 с.
5. Digital Vortex: How Digital Disruption Is Redefining Industries. URL: <https://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/industry-solutions/digital-vortex-report.pdf> (дата звернення: 04.11.2023).
6. SSRN: Digital Responsibility. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4026082#:~:text=Milad%20Mirbabaie%20University%20of%20Duisburg,term (дата звернення: 03.11.2023).
7. Researchgate: Corporate Digital Responsibility. URL: https://www.researchgate.net/publication/336262099_Corporate_Digital_Responsibility#:~:text=Laura%20Brandimarte%20Abstract%20and%20Figures,Looking%20at%20four (дата звернення: 01.11.2023)
8. SpringerLink: Digital Responsibility. A Multilevel Framework for Responsible Digitalization. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s12599-023-00822-x#:~:text=1%20The%20Relevance%20of%20Digital,Markus%20and%20Rowe%202023> (дата звернення: 28.10.2023)
9. Про захист персональних даних: Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 28.10.2023)
10. Загальний регламент про захист даних (GDPR). URL: <https://gdpr-text.com/uk/> (дата звернення: 28.10.2023)

11. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 05.11.2023)
12. Держпродспоживслужба : Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, URL: <https://dpss.gov.ua/> (дата звернення: 28.10.2023)
13. Deloitte: Corporate Digital Responsibility URL: <https://www2.deloitte.com/de/de/pages/innovation/contents/corporate-digital-responsibility.html> (дата звернення: 28.10.2023)
14. Secrets and Likes: The Drive for Privacy and the Difficulty of Achieving It in the Digital Age, A. Acquisti, L. Brandimarte, G. Loewenstein, 2020. URL: <https://doi.org/10.1002/jcpr.1191> (дата звернення: 28.10.2023)
15. SpringerLink: Beverungen, D., Matzner, M. & Janiesch, C. Information systems for smart services. *Inf Syst E-Bus Manage* 15, 781–787 (2017). URL: <https://rdcu.be/dr0Zn> (дата звернення: 28.10.2023)
16. Mirbabaie, M., Brendel, A. B., & Hofeditz, L. (2022). Ethics and AI in Information Systems Research. *Communications of the Association for Information Systems*, 50, pp-pp. URL: <https://doi.org/10.17705/1CAIS.05034> (дата звернення: 28.10.2023)

References

1. Demchyshak, N., Hluts'kyi, M. (2020). Rozvytok tsyfrovoyi ekonomiky v Ukraini: kontseptual'ni osnovy, priorityty ta rol' innovatsiy. [Development of digital economy in Ukraine: conceptual bases, priorities and role of innovations]. *Innovative economy*, no. 5–6, pp. 43–48. doi:<https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.5-6.6> [in Ukrainian]
2. Pishchulina O. (2020) Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty: dopovid. Tsentrazumkova [Digital Economy: Trends, Risks and Social Determinants: Report. Razumkov Center]. Kyiv. Zhovten. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf [in Ukrainian]
3. Liashenko V.I., Vyshnevskiy, O.S. (2018) Tsyfrova modernizatsiia ekonomiky Ukrainy yak mozhlyvist proryvnoho rozvytku: monohrafiia [Digital modernization of the Ukrainian economy as a possibility of breakthrough development: monograph]. Kyiv: In-t ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy, 252 p. [in Ukrainian]
4. The fourth industrial revolution (2018). Chetverta promyslova revolyutsiya: zmina napryamiv mizhnarodnykh investytsiynykh potokiv [Changes in the direction of international investment flows]: monogr. / for sciences ed. Doctor of Economics, Prof. A.I. Krysovaty and Doctor of Economics, Prof. O.H.M. Sokhatska Ternopil: Osadtsa Yu.V. 478 p. [in Ukrainian]
5. Joseph Bradley, Jeff Loucks, James Macaulay, Andy Noronha, Michael Wade. (2015). Digital Vortex: How Digital Disruption Is Redefining Industries, 25 p. URL: <https://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/industry-solutions/digital-vortex-report.pdf>
6. Trier, Matthias and Kundisch, Dennis and Beverungen, Daniel and Müller, Oliver and Schryen, Guido and Mirbabaie, Milad (2022), Digital Responsibility. URL <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4026082>
7. Lobschat, Lara & Mueller, Benjamin & Eggers, Felix & Brandimarte, Laura & Diefenbach, Sarah & Kroschke, Mirja & Wirtz, Jochen. (2021). Corporate Digital Responsibility. *Journal of Business Research*. 122. 875-888. 10.1016/j.jbusres.2019.10.006.
8. Trier, M., Kundisch, D., Beverungen, D. et al. (2023). Digital Responsibility. *Bus Inf Syst Eng* 65, 463–474. doi: <https://doi.org/10.1007/s12599-023-00822-x/>
9. Pro zakhyst personalnykh danykh: Zakon Ukrainy vid 01.06.2010 № 2297-VI. (2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.
10. General Data Protection Regulation. No data. URL: <https://gdpr-text.com/uk/>.
11. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy: Zakonom Ukrainy vid 05.10.2017 № 2163-VIII. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

12. Derzhprodspozhyvsluzhba: Derzhavna sluzhba Ukrainy z pytan bezpeky kharchovykh produktiv ta zakhystu spozhyvachiv. No data. URL: <https://dpss.gov.ua/>.
13. Von Nicolai Andersen, Managing Partner, Deloitte Consulting. Deloitte: Corporate Digital Responsibility. URL: <https://www2.deloitte.com/de/de/pages/innovation/contents/corporate-digital-responsibility.html>
14. A. Acquisti, L. Brandimarte, G. Loewenstein (2020). Secrets and Likes: The Drive for Privacy and the Difficulty of Achieving It in the Digital Age, URL: <https://doi.org/10.1002/jcpy.1191>
15. Beverungen, D., Matzner, M. & Janiesch, C. (2017). Information systems for smart services. *Inf Syst E-Bus Manage* 15, 781–787. URL: <https://rdcu.be/dr0Zn>
16. Mirbabaie, M., Brendel, A. B., & Hofeditz, L. (2022). Ethics and AI in Information Systems Research. *Communications of the Association for Information Systems*, 50, pp-pp. URL: <https://doi.org/10.17705/1CAIS.05034>